

Bodo poslanci dali zeleno luč frankensteinski hrani?

Fotografije. Dokumentarci. Zemljevidi. Grafi, arhivski posnetki, preglednice, diagrami, zgodbe, animacije ... Njihovi avtorji nam govorijo o podnebnih spremembah, o prekomernem izčrpanju neobnovljivih in obnovljivih naravnih virov, ogroženih živalskih vrstah, zmanjševanju biotske raznovrstnosti, genskem onesnaževanju, podkupljivosti znanosti ...

Trudijo se nam prikazati razliko med tem, kako je planet izgledal še pred 100, 60, 50, 20, 10 leti in kako izgleda danes; s študijami, v katerih so zajeti raznovrstni kazalci, pa nam želijo pokazati, kakšna bo naša bližnja prihodnost. Pozivajo nas k ukrepanju, mi pa kot ponavadi slišimo le napol; vidimo, kar se dogaja pred našim pragom, ali pa ostajamo kar lepo slepi in gluhi, zaverovani v svoj prav. Saj res, mnogi se pa še vedno prerekajo o "cikličnosti" nature.

Obkrožite vam najbližjo trditev

Ne, ne bom vam solila pameti z nasveti, kako lahko sami pripomorete k zmanjševanju emisij toplogrednih plinov, niti vam ne bom dajala namigov, kako lahko privarčujete kakšno kW uro in zmanjšate kilometrično za nošenje vrečk v smetnjak. Za začetek bo dovolj, da ocenite, kakšen pomen ima za vas narava in kaj ste pripravljeni vi narediti zanjo. Pa pojdemo po šolsko; obkrožite vam najbližjo trditev:

A – Zanikam vsa dejstva in dokaze o onesnaževanju ter jim oporekam. Ne morem se upreti potrošniški mrzlici. Tolažim se, da tako in tako ne bom več med živimi, ko se bodo napovedi uresničile. S posledicami se bodo morali soočiti moji otroci in vnuki.

B – Zavedam se pomena zmanjševanja onesnaževanja. Prav zato sem pristaš učinkovite rabe vseh naravnih virov in reciklaže.

C – Spoštujem omejitve okolja. Poskušam živeti nov življenjski slog v skladu s sonaravnimi načeli, ki zavračajo potrošništvo.

Naša *Razmišljanja* smo tokrat odstopili sodelavki **Patriciji Rejec**, ki si že, odkar jo poznamo, prizadeva, da bi se ljudje začeli zavedati, da bodo davke na naš sodobni način bivanja morali plačevati naši otroci, če ga ne bomo že celo mi sami. Na račun njenega vztrajnega prigovarjanja je že marsikatero navadno žarnico zamenjala varčna, belo moko polnozrnata z etiketo "bio", PVC-vrečke nakupovalni cekar ... Pa je to dovolj? (Uredništvo EPIcentra, foto: T. Š. F.)

No, pa da ne bom zvenela preveč cinično. Zavedam se, da vsaka generacija poskuša živeti tako, da bi naslednja živela še bolje. Prav zato potrebujemo okoljsko vzgojo, da bomo RAZUMELI POMEN sonaravnega razvoja in okoljske etike. Mislite, da to ni potrebno? No, s tem člankom vam bom dokazala, da je!

Kaj vse smo pripravljene verjeti

Začela bom s tem, kaj vse smo danes ljudje pripravljene verjeti in kaj ne. V zadnjem času sem postala pozorna na oglasna sporočila, saj me je presenetilo dejstvo, da odrasli ljudje

nasedajo trikom kot: ker se cenim, seveda vem, itak, mmm, dobro – zdravo ... in tem podobnim, ki reklamirajo razno kozmetiko, pralne praške, hrano, zdravila, telefone, avtomobile ... Ja, ljudje verjamemo bleščeči embalaži in gostobesednemu govoričenju "branjevke", ki stranki piha na dušo, tako da ta spregleda dejansko vrednost vsebine. Na drugi strani pa postane taista stranka nadvrse skeptična tudi glede najbolj tveganih aditivov, ki jih najdemo kot dodatke v prehrabnih proizvodih. Ne more verjeti, da je silovita kemičarja segla tudi v našo prehrano. In to zelo nekritično. Zakaj dosežki

znanstvenih dognanj javnosti niso dostopni, temveč so patentirani kot intelektualna lastnina korporacij? Pa naj to velja tako za sintetične aditive v prehrani kot za pesticide in gensko spremenjene organizme (GSO). No, ni treba biti prav posebno *brihten*, da dojameš, kam pes taco moli. Profit. In vedno bolj mi je jasno, zakaj večina ljudi ni zgrožena nad spornimi poskusi na rastlinah in živalih; saj smo tudi sami postali poskusne "živali" kemičnih eksperimentov – in to prostovoljno. Hm, ampak slednje ni dokazano, zakaj bi torej verjeli? Prav zato, ker ne verjamemo, smo dopustili, da sta znanost in ekonomija šli dalje.

Frankensteinska hrana

S tako imenovano frankensteinsko hrano se je pričelo gensko onesnaževanje okolja, ki je popolnoma drugačno od kemičnega; slednjega bi lahko ustavili. Nihče pa ne ve, kako se bodo v naravi vedli, razmnoževali in opravevali gensko spremenjeni or-

Utrinki

V OSPREDJU JE BILA OKOLJEVARSTVENA PROBLEMATIKA

Kobarid – Daljnovid Okroglo–Videm, vetrne naprave na Kolovratu in čezmejno sodelovanje so bile besede, ki smo jih največkrat slišali na 37. srečanju Slovencev iz Videmske pokrajine in Posočja.

Prav zaradi okoljevarstvenih težav, ki v zadnjem času Slovence v zamejstvu najbolj tarejo, so organizatorji tega tradicionalnega srečanja – načelnik UE Tolmin **Zdravko Likar** ter trije posoški župani **Uroš Brežan**,

Robert Kavčič in **Danijel Krivec** – za slavnostne besede prosili slovenskega ministra za okolje in prostor **Janeza Podobnika**. Ta je zaskrbljene zamejce potolažil, da Slovenija o gradnji visokonapetostnega daljnovoda med Okroglim pri Kranju in Vidmom, katerega predvidena trasa bi potekala prav skozi osrčje Beneške Slovenije, še ni sprejela nobene obvezujočega sklepa in da študije šele potekajo. "*Odločitve bodo take, da bodo najmanj boleče za ljudi,*" je pojasnil Podobnik in dodal, da tako na njegovem ministrstvu kot tudi na generalnem konzumu-

latu v Trstu niso dobili nobene vloge za okoljevarstveno soglasje za mlino na veter na Kolovratu. V imenu slovenske vlade se je iskreno zahvalil vsem, ki varujejo in ohranjajo slovensko skupnost v Nadiških in Terskih dolinah, Reziji ter Kanalski dolini. Pa tudi tistim, ki v Italiji to razumejo. Vlado Furlanije – Julijske krajine je zastopal odbornik za mednarodne odnose **Franco Jacop**.

V imenu Slovencev Videmske pokrajine je spregovoril **Riccardo Ruttar**, sicer član Sveta slovenskih organizacij. Zakon za Slovence zunaj meja matične domovine, Svet za zaščito

ganizmi. In tu smo ponovno v precepu; znanstveniki, ki se ukvarjajo z genskim inženiringom, trdijo, da so postopki obvladljivi in varni ter da je vsa zadeva nastala iz plemenitih namenov: vzgojiti odpornejše rastline, ki lahko uspevajo v različnih naravnih pogojih, saj je edino tako možno rešiti svet pred lakoto. Ja, kakih 20 let je minilo, ko je ameriški potrošnik lahko kupil prvo gensko spremenjeno hrano ... No, koliko manj lačnih ust je že na svetu? In če že govorimo o naši plemenitosti – v razvitem svetu kopičimo gore žita, nekaj tisoč milj stran pa milijoni stradajo do smrti.

Na drugi strani imamo nasprotnike genske manipulacije, med njimi tudi kmete z lastnimi izkušnjami, ki se trudijo svetu dopovedati, kakšen je namen multinacionalk. Da boste zadevo bolje razumeli, si morate ogledati dokumentarni film *Življenje izven kontrole*. Ah, dokumentarec! Skeptiki bodo ponovno trdili, da se genske spremembe v naravi dogajajo ves čas. Seveda se, vendar ne med različnimi vrstami! Tudi pri konvencionalnem žlahtnjenju prihaja do križanja istih rastlinskih in živalskih vrst. Pri genskem inženiringu pa vzamejo gen popolnoma druge vrste (lahko bakterije, ribe, človeka ...) in ga vgradijo v rastlino ali seme.

Genetske informacije rastlinskih in živalskih vrst zajemajo evolucijsko dediščino več kot tri milijarde let, ki je potekala od enostavnih oblik življenja h kompleksnim, danes pa poskušajo znanstveniki zaradi profita spremeniti to gensko strukturo živih bitij.

Ker nam prostoživeči organizmi ne izstavljajo položnic

Je mogoče kdo že naredil ekonomsko oceno pomena vrstne raznolikosti? Neeee ..., zakaj pa? Mogoče zato, ker več kot 20 odstotkov zdravil sestoji iz kemičnih snovi, ki jih pridobivajo iz prostoživečih organizmov, ker osnovna zdravstvena

oskrba več milijard ljudi sloni na tradicionalni medicini, ker žuželke poskrbijo za opravevanje, ker žabe, ribe, ptiči ... skrbijo za nadzor nad škodljivci, ker školjke in drugi organizmi čistijo naše vode, ker rastline in mikroorganizmi skrbijo za nastajanje prsti ..., ker vse to delo za nas opravljajo brezplačno!!! Da pomena celotne prehranske verige na tem mestu sploh ne omenjam. Zaradi genskega inženiringa pa izginjajo stare sorte, tako da danes manj kot 1.000 vrst skrbi za prehrano človeštva. In v okviru teh vrst se je genetska raznolikost drastično zmanjšala. Bolezni in škodljivci tako zlahka uničijo genetsko enolično populacijo. No, le brez skrbi, vse lahko še malo bolj "pošpricamo" z ustreznimi kemijo za mrtva patentirana semena, ki rodijo samo

Svoj glas PROTI Zakonu o soobstoju gensko spremenjenih rastlin z ostalimi rastlinami lahko prispevate na tolminski tržnici lokalnih kmetijskih izdelkov in pridelkov vsako soboto med 8. in 12. uro vse do konca junija. Dodatne informacije: **Društvo Ajda Posočje, Marija Poljanec** (tel.: 05/38-82-651) in **Marjana Gruden** (gsm: 041/297-873).

enkrat. S tem multinacionalke kmeta prisilijo, da mora vsako leto znova kupovati patentirana semena z vso ustrežno dodatno kemijo. Seveda se zadeva ni ustavila zgolj pri rastlinah. Znanstveniki že pridno ustvarjajo genome prašiča, lososa, krave ... Ampak o tem kdaj drugič.

Evropski parlament zavrnil pristransko resolucijo

Ob tem pa je treba poudariti, da je vsa zainteresirana in osveščena javnost že stopila v akcijo. **Inštitut za trajnostni razvoj Ljubljana** se je januarja 2007 pridružil vseevropski kampanji za ohranitev in zavarovanje kmetijstva brez GSO in za zagotovitev pravice potrošnikov do izbire hrane

brez GSO (pobudnik *Friends of the Earth Europe*). Pozvali so slovenske poslance Evropskega parlamenta, naj zavrnejo resolucijo *Biotehnologija: perspektive in izzivi za kmetijstvo v Evropi*, o kateri so poslanci Evropskega parlamenta glasovali sredi marca 2007. Spodbudno je dejstvo, da so v Strasbourgu poslanci omenjeno resolucijo zavrnili, saj naj bi ta po njihovem mnenju pristransko predstavljala prednosti uporabe gensko spremenjenih organizmov v kmetijstvu. Resolucija se je morala vrniti v parlamentarni Odbor za kmetijstvo. Poslanci so ji očitali predvsem nespoštovanje načela previdnosti, pristransko naštevanje prednosti GSO v kmetijstvu in neupoštevanje raziskav, ki kažejo, da GSO-kmetijstvo in GS-živila niso izpolnili visokih pričakovanj.

Volivci na dopust, državni zbor pa o naši prihodnosti

V okviru *Koalicije za trajnostni razvoj podeželja* je osemnajst organizacij aktivno sodelovalo pri pripravi predloga zakona. Tudi druge organizacije so zbrale več tisoč podpisov proti gojenju gensko spremenjenih rastlin (GSR) pri nas. Z njim želijo preprečiti onesnaževanje z GSR in pozvati k prepovedi gojenja teh v Sloveniji. O samem zakonu naj bi naš parlament razpravljaval predvidoma v juliju.

Smo predstavniki evolucije ali bogovi?

Na enem izmed zadnjih predavanj danes žal že pokojnega dr. **Stanka Buserja** smo prisotni na diaporojkciji lahko videli tudi satelitski posnetek planeta Zemlja. Ob tej fotografiji se je profesor zamislil, rekoč nekako takole: *"Če bi ljudje vedeli, kako lep in edinstven je ta naš planet, ne bi tako mačehovsko ravnali z njim."* Vprašal me je, ali verjamem? Kaj pa vi? Verjamete, da vsa človekova ravnanja izvirajo iz dejstva, da v resnici ne vidimo

Utrinki

► Slovencev v zamejstvu, Zaščitni zakon za slovensko manjšino v Italiji – to so nedavne pridobitve, ki naše rojake navdajajo z optimizmom in upanjem. Vseeno so spomini na številne grenke izkušnje in razočaranja v preteklosti še vedno preveč živi, da ne bi podvomili o obljubljenih rešitvah. Pred benečanskimi politikmi, upravitelji in kulturnimi delavci je po Rutarjevih besedah pomembna naloga – prebivalstvu morajo vrniti dostojanstvo in zaupanje; ne le kot državljanom Evrope, ampak tudi kot Slovincem. *"Kdor dobro pozna našo polpreteklo zgodovino, lahko najbolj verodostojno oceni, kako nevzdržen pritisk je pomenila meja, ki je potekala vzdolž rek in gorskih grebenov ter prisilno ločevala naše ljudi."* Kot je opozoril, je okolje edino bogastvo, ki ostaja Benečanom, v zadnjem času pa doživljajo nekakšno

DALJNOVOD OKROGLŌ-VIDEM, VETRNE NAPRAVE NA KOLOVRATU IN ČEZMEJNO SO-DELOVANJE so bile besede, ki smo jih največkrat slišali na srečanju Slovencev iz Videmske pokrajine in Posočja.

zasedbo svojega ozemlja. Nadejajo se uspešnega sodelovanja med svojimi občinami v Italiji in slovenskimi ustanovami, ki ga bo v podpirala tudi EU. Interregove pobude s ciljem tri namreč zahtevajo prav *"skupno čezmejno kulturno, ekonomsko in okoljsko politiko ter skupno odgovornost,"* kar se vsekakor moramo potruditi izkoristiti. *"Če se ne zgane-mo mi, pa pride kdo drug,"* je v svojem pristnem narečju zaključil Ruttar.

Ob koncu srečanja so tudi letos podelili Gujonoovo priznanje. Prejel ga je **Ado Cont**, v številne dejavnosti vpet zavedni Slovenec iz Čenebole. Mnogi starejši prebivalci Posočja ga poznajo tudi zaradi njegove pomoči pri pridobivanju italijanskih pokojnin. Cont se zaradi bolezni prireditve ni mogel udeležiti, zato je priznanje v njegovem imenu prevzel njegov sin.

Besedilo in foto: Špela Kranjc

edinstvenosti kroga življenja, ki nam ga ponuja ta planet? Koliko izmed nas se zaveda pomena "živega" okolja za naše zdravje, kakovost življenja ...? Zahodna znanstvena objektivnost nas je prepričala, da smo drugačni, da nismo več predstavniki evolucijskega stvarstva, temveč gospodarji Narave. Z genskim inženiringom smo postali ravno to - zavestni udeleženci v nadaljnjem odvijanju stvarstva. Mislite, da vi pri vsem tem ne igrate nobene vloge, da so za to odgovorni znanstveniki, politiki, gospodarstveniki, predsedniki ...? Verjamete, da je vse to v skladu z razvojem znanosti in tehnike ter da na tem sloni naš nadaljnji razvoj? Verjamete, da je sistem, ki nas je dvignil iz revščine, lakote, nam zagotovil boljšo zdravstveno oskrbo, življenjski standard ... vse, kar lahko pričakujemo? Se bo naša evolucija res zaključila z materialistično fazo? No, ekonomska teorija nas že prepričuje, da je nadaljnje izboljšanje našega življenjskega standarda odvisno od zdrave rastoče ekonomije (potrošništvo). In mnogi še vedno mislijo, da je to res super zamisel. Ampak to je že druga zgodba.

Težave že pri ločenem zbiranju odpadkov

Velikokrat se sprašujem, koliko zrelosti in odgovornosti premoremo kot najbolj razvita vrsta na tem planetu. Čeprav se mi v glavi vedno pogosteje pojavlja vprašanje - kako inteligentna je pravzaprav vrsta, ki razume, da je uničenje ekosistema usodno za njen obstoj, in z uničevanjem mirno nadaljuje? Vrsti homo sapiens sapiens* predstavlja zelo velik problem že samo ločeno zbiranje odpadkov in nemalokrat tudi samo odmetavanje smeti v smetnjake. Res, nedoumljivo.

In potem ... 11. september

Pred kratkim sem prebrala knjigo *Sedaj* avtorja Petra Russella, izvirnik *The white hole in time* je v Londonu izšel leta 1992. Takrat je v New Yorku

LAČNI? Hladilnik, poln hrane z nepretečenim rokom na smetišču, sem odkrila po naključju (september 2006). Foto: Patricija Rejec

Dokumentarec *Življenje uhaja izpod nadzora* si lahko ogledate na spletnih straneh Inštituta za trajnostni razvoj www.itr.si. Tam dobite tudi več informacij o gensko spremenjenih organizmih (GSO) in nacionalni kampanji "Brez GSO".

še stal Svetovni trgovski center (WTC). Avtor je naredil zanimivo časovno primerjavo zemeljske zgodovine na podlagi 108 nadstropij tega centra; šele v 25. nadstropju so se pojavile najenostavnejše žive celice; bakterije, ki so uporabljale kisik, v

60. nadstropju; ribe v 97.; dinozavri so vladali od 104. do 107. nadstropja; homo erectus je prvič shodil po dveh nogah samo nekaj palcev pod vrhom stolpnice; celotna moderna zgodovina pa ne predstavlja niti debeline sloja enega nanosa barve. In sedaj sledi najbolj zanimiv del. V razpravi o naši ekološki usodi se je avtor spraševal, kaj bo vseboval naslednji nanos barve na Svetovnem trgovskem centru ... In potem ... 11. september ... Naključje? Kateri filozof nas je že podučil, da naključij ni? Sicer pa je že **Albert Einstein** doumel, da nobenega problema ne reši ista zavest, ki ga je ustvarila.

Moč naših denarnic

Še vedno prepričani, da VI pri tem ne igrate nobene vloge? Sem **Patricija Rejec** in sama odločam, kaj bom kupila. V to me ne sili noben politik, župan, znanstvenik ... S svojim nakupom odločam, koga bom podprla in koga ne. In prav zaradi tega imam pravico vedeti, kakšno hrano kupujem. Ker SEM PROTI gensko spremenjenim organizmom, nočem kupovati takšnih prehrabnih izdelkov ter s tem podpirati njihovo proizvodnjo in pridelavo. Moja pravica odločanja, kaj jem in kaj postrežem svojemu sinu, se sicer velikokrat konča pri etiketah, kjer ni označeno poreklo izdelka, vendar smo potrošniki tisti, ki lahko z "močjo svojih denarnic" dosežemo pozitivne spremembe.

Patricija Rejec

Opomba:

* *Homo sapiens sapiens* - je podvrsta *Homo sapiens* in ga poznamo tudi pod imenom **moderni (misleči) človek**, ki se je na območju Evrope pojavil pred približno 30.000 leti. Predznak "misleči" pa bi lahko prav tako dobil že neandertalec, za katerega je še do nedavnega v strokovnih krogih veljalo, da ni bil sposoben razmišljati o umetnosti in drugih "civiliziranih" področjih. Najbližji in najprepričljivejši dokaz za to bi lahko bila najdba 50.000 let stare koščene piščali iz Divjih Bab. (Za podjavnost se zahvaljujem Mihu Mlinarju, arheologu Tolminskega muzeja.)

Utrinki

ŠTUDIJ STROJNIŠTVA V TOLMINU - INFORMATIVNI DAN

Tolmin - Posoški razvojni center je v sodelovanju z **Visokošolskim in raziskovalnim središčem Primorske (VIRS)** ter **Fakulteto za strojništvo Univerze v Ljubljani** organiziral informativni dan, na katerem so zainteresiranim prvič predstavili možnost izrednega visokošolskega strokovnega študija strojništva v Tolminu.

Informativnega dne se je udeležilo 39 kandidatov, ki se zanimajo za izredni visokošolski študij strojništva. Ta se bo - v primeru zadostnega števila prijav - začel v Tolminu, in to že v šolskem letu 2007/08. V omenjeni študijski program strojništvo se lahko vpiše vsak, ki je opravil zaključni izpit v katerem koli štiriletnem srednješolskem programu, poklicno

INFORMACIJE O POTEKU ŠTUDIJA STROJNIŠTVA V TOLMINU so 39 udeležencem podali izr. prof. dr. Janez Kramar, prodekan FS, mag. Uroš Saksida, direktor VIRS Primorske, mag. Roman Medved, direktor Posoškega razvojnega centra, in mag. Almira Pirih, vodja projekta.

maturu ali maturo. Prav tako pa lahko v tem programu študirajo tisti, ki so dokončali ustrezen višješolski program, ki ga danes izvajajo srednje šole, ali višješolski program, ki so ga do leta 1995 izvajale fakultete. V tem primeru se študentom priznajo določeni izpiti.

Udeleženci informativnega dne so bili med drugim tudi pozvani, da oddajo prijavo za vpis, ki sicer ni obvezujoča, saj bo študij organiziran le v primeru, da bo dovolj prijav. Zanj je namreč razpisanih 40 mest. Glede na to, da je študij formalno razpisan v Novi Gorici, se zainteresirani za študij prijavijo na tej lokaciji, čeravno bo študij dejansko potekal v Tolminu.

Predavanja in vaje bodo potekale po enakih študijskih programih kot pri rednem študiju, praviloma pa le na eni smeri, za katero se pred vpisom v 2. letnik odloči večina študentov. ►